

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

JAARREKENINGEN 2011 VAN INSTELLINGEN VOOR FUNDEREND ONDERWIJS

FINANCIËEL BEELD PER SECTOR

Versie 1.0

H3478878

Utrecht, december 2012

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
1. Basisonderwijs en speciaal basisonderwijs.....	4
2. Expertisecentra.....	7
3. Voortgezet onderwijs.....	10
4. Samenwerkingsverbanden	13

BIJLAGE 1	Financiële overzichten BO-SBO
BIJLAGE 2	Financiële overzichten EC
BIJLAGE 3	Financiële overzichten VO
BIJLAGE 4	Financiële overzichten SWV

Inleiding

Dit totaaloverzicht van de jaarcijfers van de bekostigde besturen in (s)bo, ec, swv en vo is bedoeld om de Tweede Kamer een beeld te geven van de financiële staat van het funderend onderwijs en de belangrijkste ontwikkelingen daarin. Toezending aan de Tweede Kamer markeert ook het moment dat deze gegevens en de onderliggende gegevens per bestuur openbaar worden. Dit beeld bestaat uit korte beschrijvingen van de belangrijkste ontwikkelingen eind 2011 in bezittingen en schulden (balans), opbrengsten en kosten (baten en lasten), het vermogen van besturen om op korte en langere termijn hun rekeningen te betalen (liquiditeit en solvabiliteit) en de geboekte resultaten (rentabiliteit).

Alle rijksbekostigde onderwijsbesturen in Nederland zijn verplicht jaarlijks voor 1 juli hun door de accountant gecontroleerde jaarrekening over het voorgaande boekjaar in te dienen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Na een aantal controles¹ en zo nodig correcties van de jaarcijfers levert DUO op 15 november een totaalbestand van financiële gegevens aan de Inspectie van het Onderwijs. De indeling van de besturen naar sectoren in deze rapportage komt overeen met de indeling zoals die door DUO wordt geleverd.

Het is gebruikelijk dat de minister de jaarcijfers van besturen ex WPO, WEC en WVO formeel vrijgeeft, voordat DUO ze algemeen beschikbaar stelt. In voorgaande jaren gebeurde dit per brief aan de Tweede Kamer. Het afgelopen jaar was het voor het eerst dat de minister de formele vrijgave van de cijfers vergezeld liet gaan van een overzicht van de cijfers per sector, opgesteld door de Inspectie van het Onderwijs. Dit is het tweede jaar dat het financiële beeld, nu over 2011, wordt gepresenteerd.

In dit overzicht worden totalen over de jaren 2007 – 2011 weergegeven. Verschuivingen binnen deze jaren worden in beeld gebracht, maar zonder aanvullende analyse van de onderliggende jaarrekeningen is het niet altijd mogelijk om te beoordelen of een ontwikkeling gunstig is of niet. Hiervoor is meer inzicht in de achtergronden noodzakelijk. Bovendien kan een trend die voor het ene bestuur positief is, voor het andere bestuur negatief zijn en dergelijke uitspraken over de totale sector zijn daarom vaak niet mogelijk.

---

¹ Het gaat hier om afstemmingen met papieren jaarrekeningen voor de hoofdposten en plausibiliteitscontroles, die geen volledige zekerheid bieden over de juistheid van de gegevens.

1. Basisonderwijs en speciaal basisonderwijs

In het financieel beeld 2011 zijn 1088 bekostigde besturen in het (speciaal) basisonderwijs opgenomen. Dit zijn 4 besturen meer dan in 2010. Vijf (S)BO besturen dienden hun jaarrekening te laat in en konden daarom niet in het financieel beeld worden meegenomen. Het effect van de ontbrekende gegevens is echter verwaarloosbaar. De indeling van de besturen naar sectoren in deze rapportage komt overeen met de indeling zoals die door DUO wordt gehanteerd.

De balans per 31 december 2011

De waarde van de bezittingen en schulden wordt weergegeven op de balans. De linkerkant van de balans laat de bezittingen van de schoolbesturen zien, dit noemt men de activa. De rechterkant laat zien in welke mate de bezittingen met eigen vermogen of vreemd vermogen zijn gefinancierd, de passiva. Beide zijden van de balans moeten met elkaar in evenwicht zijn. In dit Financieel Beeld worden de beide kanten van de balans niet naast elkaar maar onder elkaar weergegeven.

Het balanstotaal van het (speciaal) basisonderwijs is in 2011 met 5% gedaald ten opzichte van 2010. Dit wil zeggen dat de totale waarde van de bezittingen eind 2011 5% lager is dan eind 2010. Sinds 2007 nam het balanstotaal jaarlijks toe, maar 2011 is het tweede jaar op rij dat het balanstotaal is afgenomen. Eind 2011 bevindt het balanstotaal zich onder het niveau van 2007.

De grootste daling in de activa deed zich voor in de liquide middelen, het geld dat de besturen op korte termijn beschikbaar hebben. De boekwaarde van de materiële vaste activa is net als voorgaande jaren gestegen. Besturen hebben meer geld gestoken in inventaris en overige materiële vaste activa, zoals onderwijsleermiddelen. Deze stijging is wel minder dan in voorgaande jaren. Ook de boekwaarde van de gebouwen en terreinen is gestegen.

Aan de andere kant van de balans is een daling van de kortlopende schulden zichtbaar. Dit zijn de schulden die de besturen binnen 1 jaar moeten betalen. Het is voor het eerst sinds 2007 dat de kortlopende schulden gedaald zijn. Doordat ook het eigen vermogen gedaald is, blijft de verhouding tussen het eigen vermogen en het vreemd vermogen ongeveer gelijk.

De staat van baten en lasten 2011

In de staat van baten en lasten nemen besturen de verschillende opbrengsten (baten) en kosten (lasten) op. Het verschil tussen de opbrengsten en kosten noemt men het resultaat. Het resultaat van de sector over 2011 is € 103 mln. negatief, wat wil zeggen dat de kosten van de besturen in het (speciaal) basisonderwijs € 103 mln. hoger waren dan de opbrengsten in deze sector. Dit is 1,2% van de totale opbrengsten.

Vanaf 2007 was het resultaat elk jaar slechter, maar het resultaat over 2011 laat voor het eerst een stijging zien. In 2010 was het resultaat namelijk nog -1,5%. Ook in geld uitgedrukt is het negatieve resultaat over 2011 een verbetering ten opzichte van 2010.

De opbrengsten van de sector zijn in 2011 voor het eerst gedaald. De daling van de opbrengsten is beperkt, 0,7% van de totale opbrengsten. Het aandeel van de rijksbijdragen binnen de totale baten is 91,2%, net als in 2010.

Ook de kosten van de sector zijn in 2011 gedaald. Deze daling komt bijna geheel door een daling van de personeelskosten. De daling van de personeelskosten is groter dan de daling van de totale opbrengsten. De andere lasten zijn bij elkaar opgeteld echter nauwelijks gedaald.

Het saldo van de financiële baten en lasten is met € 40 mln. ook in 2011 positief. Wel is dit een daling van € 14 mln. ten opzichte van 2010. Dit saldo ligt hiermee op het laagste niveau sinds 2007.

De financiële kengetallen

Door de negatieve resultaten in 2010 en 2011 is de financiële positie van de sector als geheel verslechterd. De sector heeft dit kunnen opvangen met haar reserves, maar in hoeverre individuele besturen negatieve resultaten op kunnen en moeten vangen, kan per bestuur verschillen. De financiële positie van de sector of de individuele instellingen is uit te drukken in drie financiële kengetallen: solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit.

Solvabiliteit

De solvabiliteit laat zien welk deel van het totale vermogen bestaat uit eigen vermogen en voorzieningen. Met een waarde van 0,69 is de solvabiliteit van de sector als geheel goed te noemen. Dit wil zeggen dat 31% van het totale vermogen van de sector bestaat uit schulden.

De signaleringswaarde voor de solvabiliteit is 0,20. Bij besturen met een solvabiliteit onder de 0,20 bestaat het totale vermogen voor minimaal 80% uit schulden. Deze besturen lopen mogelijk het risico op langere termijn niet meer aan hun betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. Ten opzichte van 2010 is het aantal besturen met een solvabiliteit beneden deze signaleringswaarde gestegen van 24 besturen naar 26 besturen, 2,4% van alle besturen.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	6	0,6%	15	1,4%	19	1,8%	24	2,2%	26	2,4%
Boven de signaleringswaarde	1.058	99,4%	1.058	98,6%	1.057	98,2%	1.060	97,8%	1.062	97,6%
Totaal	1.064	100%	1.073	100%	1.076	100%	1.084	100%	1.088	100%

Om besturen met mogelijke continuïteitsrisico's eerder in beeld te krijgen, wordt de signaleringswaarde voor de solvabiliteit in 2013 waarschijnlijk bijgesteld naar 0,30. Op basis van de jaarrekeningen 2011 zouden dan 35 besturen op of onder de signaleringssgrens zitten.

De belangrijkste trend over de periode 2007 tot en met 2010 is de licht afnemende solvabiliteit van de gehele sector. In 2011 is de solvabiliteit echter gelijk gebleven aan die in 2010. Wel is er een gestage stijging van het aantal besturen met een solvabiliteit beneden de signaleringswaarde. Daarbij is ook de gemiddelde solvabiliteit van deze groep licht afgenomen.

Liquiditeit

De liquiditeit geeft de verhouding aan tussen het geld dat besturen op korte termijn (minder dan een jaar) beschikbaar hebben en wat ze op korte termijn moeten betalen. Besturen zouden op korte termijn genoeg geld beschikbaar moeten hebben om aan hun betalingsverplichtingen te voldoen. Besturen met een liquiditeit onder de signaleringswaarde van 0,50 kunnen mogelijk niet aan hun betalingsverplichtingen op korte termijn voldoen. Dat wil echter niet zeggen dat zij in betalingsproblemen verkeren. Dat hangt af van de mogelijkheden die een bestuur heeft om geld vrij te maken, bijvoorbeeld door bezittingen te verkopen of door roodstand op zijn betaalrekening. De specifieke financiële situatie van een bestuur bepaalt of de lage liquiditeit leidt tot een acuut financieel probleem.

De liquiditeit van de sector als geheel is eind 2011 met 1,97 goed te noemen. Wel is dit een daling ten opzichte van eind 2010, toen was de liquiditeit van de sector nog 2,03.

De liquiditeit van 98,6% van de besturen ligt boven de ondergrens. Slechts 15 besturen hebben een liquiditeit lager dan de signaleringssgrens van 0,50, dit zijn er 3 minder dan eind 2010. De gemiddelde liquiditeit van de besturen onder de signaleringssgrens van 0,50 is afgenomen van 0,40 in 2010 naar 0,33 in 2011.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	3	0,3%	7	0,7%	12	1,1%	18	1,7%	15	1,4%
Boven de signaleringswaarde	1061	99,7%	1066	99,3%	1064	98,9%	1066	98,3%	1073	98,6%
Totaal	1064	100%	1073	100%	1076	100%	1084	100%	1088	100%

Combinatie van solvabiliteit en liquiditeit

Besturen die in grote financiële problemen verkeren, kennen vaak een combinatie van een slechte liquiditeit en een slechte solvabiliteit. Een slechte liquiditeit wijst op mogelijke betalingsproblemen op korte termijn. Deze kunnen echter moeilijk worden opgelost met het aantrekken van vreemd vermogen, als tevens sprake is van een lage solvabiliteit. Bij 6 besturen in het (speciaal) basisonderwijs is zowel de liquiditeit als de solvabiliteit lager dan de signaleringswaarde. Dit is 0,6% van het totaal aantal besturen.

Rentabiliteit

Het verschil tussen de opbrengsten en de kosten is het resultaat. Als de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, is het resultaat negatief. Om te kunnen beoordelen of het resultaat relatief groot of klein is, neemt men de verhouding tussen het resultaat en de totale opbrengsten. Dit noemt men de rentabiliteit. Idealiter zijn de kosten en opbrengsten over meerdere jaren met elkaar in evenwicht en is de rentabiliteit gemiddeld ongeveer 0%.

De rentabiliteit van de gehele sector in 2011 is -1,2%. Dit is het derde opeenvolgende jaar dat de kosten van de gehele sector hoger waren dan de opbrengsten. Het resultaat is echter wel licht verbeterd ten opzichte van de -1,5% in 2010.

Ongeveer 58% van alle besturen in het (speciaal) basisonderwijs had in 2011 een negatieve rentabiliteit. Deze besturen hadden in 2011 meer kosten dan opbrengsten. Dit is een verbetering ten opzichte van 2010, toen had nog 63% van alle besturen een negatieve rentabiliteit. Ook de gemiddelde rentabiliteit van deze groep is verbeterd; -2,6% in 2011, waar dit in 2010 nog -2,8% was. Ongeveer 42% van de besturen had in 2011 een positieve rentabiliteit. Bij 7% van alle besturen was de rentabiliteit zelfs meer dan 5%.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Rentabiliteit < 0%	267	25,1%	440	41,0%	523	48,6%	686	63,3%	628	57,7%
Rentabiliteit 0 - 5%	535	50,3%	445	41,5%	445	41,4%	325	30,0%	379	34,8%
Rentabiliteit > 5%	262	24,6%	188	17,5%	108	10,0%	73	6,7%	81	7,4%
Totaal*	1064	100%	1073	100%	1076	100%	1084	100%	1088	100%

* Totaal afgerond op hele procenten

De gemiddelde baten van de groep besturen met een negatieve rentabiliteit zijn hoger dan het gemiddelde van de sector, deze besturen lijken op basis van de baten groter dan gemiddeld. De besturen met een positieve rentabiliteit lijken gemiddeld juist iets kleiner.

Van 2007 tot 2010 daalde de rentabiliteit van de sector jaarlijks. Ook groeide ieder jaar het aantal besturen met een negatieve rentabiliteit. Zoals hierboven beschreven was de rentabiliteit in 2011 minder negatief dan in 2010, het aantal besturen met een negatieve rentabiliteit was lager en de gemiddelde rentabiliteit van deze groep was juist hoger.

2. Expertisecentra

In het financieel beeld 2011 zijn 77 bekostigde besturen van expertisecentra opgenomen. Van twee besturen is de jaarrekening 2011 nog niet ontvangen. Bij beide besturen speelt een faillissement. De indeling van de besturen naar sectoren in deze rapportage komt overeen met de indeling zoals die door DUO wordt gehanteerd.

De balans per 31 december 2011

Het totaal van bezittingen en schulden wordt weergegeven op de balans. De linkerkant van de balans laat de bezittingen van de schoolbesturen zien, dit noemt men de activa. De rechterkant laat zien in welke mate de bezittingen met eigen vermogen of vreemd vermogen zijn gefinancierd, de passiva. Beide zijden van de balans moeten met elkaar in evenwicht zijn. In dit Financieel Beeld worden de beide kanten van de balans niet naast elkaar maar onder elkaar weergegeven.

Het balanstotaal van de expertisecentra is in 2011 vrijwel gelijk aan 2010, de totale bezittingen eind 2011 zijn minder dan 1% hoger zijn dan eind 2010. Sinds 2007 nam het balanstotaal jaarlijks toe. De toename in 2011 is de kleinste toename in de afgelopen 5 jaar. De veranderingen in de verschillende balansposten lijken in absolute bedragen vaak gering, maar zijn uitgedrukt in percentages ten opzichte van 2010 soms aanzienlijk.

De staat van baten en lasten 2011

In de staat van baten en lasten nemen besturen de verschillende opbrengsten (baten) en kosten (lasten) op. Het verschil tussen de opbrengsten en kosten noemt men het resultaat. Het totaalresultaat van de sector EC over 2011 is ongeveer € 1 mln. positief, wat wil zeggen dat de kosten van de expertisecentra € 1 miljoen lager waren dan de opbrengsten. Dit is 0,1% van de totale opbrengsten. Het totaalresultaat is na enkele jaren met forse dalingen in 2011 ongeveer gelijk aan 2010.

De opbrengsten van de expertisecentra zijn in 2011 net als voorgaande jaren gestegen. De stijging van de baten is met 0,6% aanzienlijk kleiner dan in voorgaande jaren. Het aandeel van de rijksbijdragen in de baten ligt vrijwel onveranderd op 92%. Ook de kosten van de expertisecentra zijn in 2011 met 0,6% gestegen.

De financiële kengetallen

De financiële positie van de expertisecentra is uit te drukken in drie financiële kengetallen: de solvabiliteit, de liquiditeit en de rentabiliteit.

Solvabiliteit

De solvabiliteit laat zien welk deel van het totale vermogen bestaat uit eigen vermogen en voorzieningen. Met een waarde van 0,66 is de solvabiliteit van de sector als geheel goed te noemen. Dit wil zeggen dat 34% van het totale vermogen van de sector bestaat uit vreemd vermogen.

De signaleringswaarde voor de solvabiliteit is 0,20. Bij besturen met een solvabiliteit onder de 0,20 bestaat het totale vermogen voor minimaal 80% uit schulden. Deze besturen lopen mogelijk het risico op langere termijn niet meer aan hun betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. Ten opzichte van 2010 is het aantal besturen met een solvabiliteit beneden deze signaleringswaarde gestegen van 4 besturen naar 5 besturen, 6,5% van alle besturen.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	1	1,3%	2	2,6%	4	5,1%	4	5,2%	5	6,5%
Boven de signaleringswaarde	76	98,7%	75	97,4%	74	94,9%	73	94,8%	72	93,5%
Totaal	77	100%	77	100%	78	100%	77	100%	77	100%

Om besturen met mogelijke continuïteitsrisico's eerder in beeld te krijgen, wordt de signaleringswaarde voor de solvabiliteit in 2013 waarschijnlijk bijgesteld naar 0,30. Op basis van de jaarrekeningen 2011 zouden dan 7 besturen op of onder de signaleringsgrens zitten.

De belangrijkste trend over de periode 2007 tot en met 2010 is de licht afnemende solvabiliteit van de gehele sector. In 2011 is de solvabiliteit echter weer gestegen tot op het niveau van 2009.

Liquiditeit

De liquiditeit geeft de verhouding aan tussen het geld dat besturen op korte termijn (minder dan een jaar) beschikbaar hebben en wat ze op korte termijn moeten betalen. Besturen zouden op korte termijn genoeg geld beschikbaar moeten hebben om aan hun betalingsverplichtingen te voldoen. Besturen met een liquiditeit onder de signaleringswaarde van 0,50 kunnen mogelijk niet aan hun betalingsverplichtingen op korte termijn voldoen. Dat wil echter niet zeggen dat zij in betalingsproblemen verkeren. Dat hangt af van de mogelijkheden die een bestuur heeft om geld vrij te maken, bijvoorbeeld door bezittingen te verkopen of door roodstand op zijn betaalrekening. De specifieke financiële situatie van een bestuur bepaalt of de lage liquiditeit leidt tot een acuut financieel probleem.

De liquiditeit van de sector als geheel is eind 2011 met 2,25 goed te noemen. Er is sprake van een lichte stijging ten opzichte van eind 2010, toen was de liquiditeit van de sector nog 2,18.

De liquiditeit van alle 77 besturen ligt boven de ondergrens. Dat was ook al in 2010 het geval. De sinds 2008 dalende trend in de liquiditeit is in 2011 doorbroken.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	0	0,0%	1	1,3%	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
Boven de signaleringswaarde	77	100,0%	76	98,7%	77	98,7%	77	100,0%	77	100,0%
Totaal	77	100,0%	77	100,0%	78	100,0%	77	100,0%	77	100,0%

Combinatie van solvabiliteit en liquiditeit

Besturen die in grote financiële problemen verkeren, kennen vaak een combinatie van een slechte liquiditeit en een slechte solvabiliteit. Een slechte liquiditeit wijst op mogelijke betalingsproblemen op korte termijn. Deze kunnen echter moeilijk worden opgelost met het aantrekken van vreemd vermogen, als tevens sprake is van een lage solvabiliteit. Dit is bij geen van de expertisecentra het geval.

Rentabiliteit

Het verschil tussen de opbrengsten en de kosten is het resultaat. Als de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, is het resultaat negatief. Om te kunnen beoordelen of het resultaat relatief groot of klein is, neemt men de verhouding tussen het resultaat en de totale opbrengsten. Dit noemt men de rentabiliteit. Idealiter zijn de kosten en opbrengsten op langere termijn met elkaar in evenwicht en is de rentabiliteit gemiddeld ongeveer 0%.

De rentabiliteit van de gehele sector in 2011 is licht positief, 0,1%. Ook in 2011 zijn de opbrengsten nog hoger dan de kosten. De forse daling van de rentabiliteit in de jaren 2007-2010 zet zich niet door in 2011, de rentabiliteit over 2011 is gelijk aan die over 2010.

Ongeveer 38% van alle besturen in het EC had in 2011 een negatieve rentabiliteit. Deze besturen hadden in 2011 meer kosten dan opbrengsten. Dit is een kleine verbetering ten opzichte van 2010, toen had nog 39% van alle besturen een negatieve rentabiliteit. De gemiddelde rentabiliteit van deze groep is echter gedaald; -3,2% in 2011, waar dit in 2010 nog -2,7% was. Ongeveer 62% van de besturen had in 2011 een positieve rentabiliteit. Bij 10% van alle besturen was de rentabiliteit zelfs meer dan 5%.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Rentabiliteit < 0%	8	10,4%	24	31,1%	25	32,1%	30	39,0%	29	37,7%
Rentabiliteit 0 - 5%	41	53,2%	32	41,6%	41	52,6%	38	49,4%	40	51,9%
Rentabiliteit > 5%	28	36,4%	21	27,3%	12	15,4%	9	11,7%	8	10,4%
Totaal*	77	100%	77	100%	78	100%	77	100%	77	100%

* Totaal afgerond op hele procenten

De gemiddelde baten van de groep besturen met een rentabiliteit boven 5% zijn kleiner dan het gemiddelde van de sector. Op basis van de baten lijkt het hier vooral te gaan om relatief kleinere besturen.

3. Voortgezet onderwijs

In het financieel beeld 2011 zijn 296 bekostigde besturen in het voortgezet onderwijs opgenomen. 2 vo besturen dienden hun jaarrekening te laat in en konden daarom niet in het financieel beeld worden meegenomen. Het effect van de ontbrekende gegevens is echter voor het vo-totaal verwaarloosbaar. De indeling van de besturen naar sectoren in deze rapportage komt overeen met de indeling zoals die door DUO wordt gehanteerd.

De balans per 31 december 2011

De waarde van de bezittingen en schulden wordt weergegeven op de balans. De linker kant van de balans laat de bezittingen van de schoolbesturen zien, dit noemt men de activa. De rechter kant laat zien in welke mate de bezittingen met eigen of vreemd vermogen zijn gefinancierd, de passiva. Beide zijden van de balans moeten met elkaar in evenwicht zijn. In dit Financieel Beeld worden de beide kanten van de balans niet naast elkaar maar onder elkaar weergegeven.

Het balanstotaal van het voortgezet onderwijs is in 2011 met 2,2% gedaald ten opzichte van 2010. Dit wil zeggen dat de waarde van de totale bezittingen eind 2011 2,2% lager is dan eind 2010. Tot 2009 nam het balanstotaal jaarlijks toe, maar dit is nu het tweede jaar op rij dat het balanstotaal is afgenomen. Het balanstotaal bevindt zich eind 2011 net boven het niveau van 2007.

De grootste daling in de activa deed zich voor in de financiële vaste activa en de liquide middelen. De financiële vaste activa betreffen meestal effecten. De liquide middelen zijn het geld dat besturen op korte termijn beschikbaar hebben. De boekwaarde van de materiële vaste activa (gebouwen en terreinen) is echter net als voorgaande jaren gestegen.

Aan de andere kant van de balans is een daling van het eigen vermogen zichtbaar, onder andere als gevolg van het negatieve resultaat over 2011. Zowel de kortlopende als de langlopende schulden zijn sinds 2007 gestegen. Vo besturen zijn in verhouding dus meer gaan lenen.

De staat van baten en lasten

In de staat van baten en lasten nemen besturen de verschillende opbrengsten (baten) en kosten (lasten) op. Het verschil tussen de opbrengsten en kosten noemt men het resultaat. Het resultaat van de sector over 2011 is € 66 mln. negatief, wat wil zeggen dat de kosten van de besturen in het voortgezet onderwijs € 66 mln. hoger waren dan de opbrengsten. Dat is 0,9% van de totale baten.

Sinds 2007 was het resultaat elk jaar slechter, maar het resultaat over 2011 laat voor het eerst een kleine verbetering zien. In 2010 was het resultaat namelijk nog -1,0%.

De opbrengsten zijn sinds 2007 jaarlijks gestegen – ook in 2011. Het aandeel rijksbijdrage in de opbrengsten is 92,0% - een geringe toename ten opzichte van 2010. Ook de kosten van het voortgezet onderwijs zijn in 2011 toegenomen door een stijging van de personeelskosten. Alle andere kosten – afschrijvingen, huisvestingskosten en overige kosten – zijn gedaald.

Het saldo van de financiële baten en lasten is met € 16 mln. ook in 2011 positief. Wel is dit een daling van € 7 mln. ten opzichte van 2010; het laagste niveau sinds 2007.

De financiële kengetallen

Door de negatieve resultaten in 2010 en 2011 is de financiële positie van de sector als geheel verslechterd. De sector heeft dit kunnen opvangen met haar reserves, maar dit kan per bestuur verschillen. De financiële positie van de sector voortgezet onderwijs is uit te drukken in drie financiële kengetallen; solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit.

Solvabiliteit

Solvabiliteit laat zien welk deel van het totale vermogen bestaat uit eigen vermogen en voorzeningen. Met een waarde van 0,56 is de solvabiliteit van de sector als geheel goed te noemen. Dit wil zeggen dat 44% van het totale vermogen van de sector uit schulden bestaat.

De signaleringswaarde voor de solvabiliteit is 0,20. Bij besturen met een solvabiliteit onder de 0,20 bestaat het totale vermogen voor meer dan 80% uit schulden. Deze besturen lopen mogelijk het risico op langere termijn niet meer aan hun betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. Ten opzichte van 2010 is het aantal besturen met een solvabiliteit beneden deze signaleringswaarde gedaald van 13 besturen naar 12 besturen. Dat is 4 % van het totale aantal.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	2	0,7%	9	3,1%	10	3,4%	13	4,4%	12	4,1%
Boven de signaleringswaarde	290	99,3%	284	96,9%	284	96,6%	283	95,6%	284	95,9%
Totaal	292	100%	293	100%	294	100%	296	100%	296	100%

Om besturen met mogelijke continuïteitsrisico's eerder in beeld te krijgen, wordt de signaleringswaarde voor de solvabiliteit in 2013 waarschijnlijk bijgesteld naar 0,30. Op basis van de jaarrekeningen 2011 zouden dan 24 besturen op of onder de signaleringsgrens zitten.

De lichte daling van de solvabiliteit over de periode 2007 tot en met 2010 is in 2011 gestopt. De solvabiliteit voor 2010 is gelijk aan die in 2011.

Liquiditeit

De liquiditeit geeft de verhouding aan tussen het geld dat besturen op korte termijn (minder dan een jaar) beschikbaar hebben en wat ze op korte termijn moeten betalen. Besturen zouden op korte termijn genoeg geld beschikbaar moeten hebben om aan hun betalingsverplichtingen te voldoen. Besturen met een liquiditeit onder de signaleringswaarde van 0,50 kunnen mogelijk niet aan hun betalingsverplichtingen op korte termijn voldoen. Dat wil echter niet zeggen dat zij in betalingsproblemen verkeren. Dat hangt af van de mogelijkheden die een bestuur heeft om geld vrij te maken, bijvoorbeeld door bezittingen te verkopen of door roodstand op zijn betaalrekening. De specifieke financiële situatie van een bestuur bepaalt of de lage liquiditeit leidt tot een acuut financieel probleem.

De liquiditeit van de sector als geheel is eind 2011 met 1,08 goed te noemen. Wel is dit een daling ten opzichte van eind 2010, toen was de liquiditeit van de sector nog 1,15.

De liquiditeit van bijna 90% van de besturen is hoger dan de ondergrens van 0,50. Eind 2011 hebben 30 besturen een liquiditeit onder de signaleringswaarde van 0,50. Dat zijn er twee minder dan eind 2010.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	8	2,7%	22	7,5%	28	9,5%	32	10,8%	30	10,1%
Boven de signaleringswaarde	284	97,3%	271	92,5%	266	90,5%	264	89,2%	266	89,9%
Totaal	292	100%	293	100%	294	100%	296	100%	296	100%

Combinatie van solvabiliteit en liquiditeit

Besturen die in grote financiële problemen verkeren, kennen vaak een combinatie van een slechte liquiditeit en een slechte solvabiliteit. Een slechte liquiditeit wijst op mogelijke betalingsproblemen op korte termijn. Deze kunnen echter moeilijk worden opgelost met het aantrekken van vreemd vermogen, als tevens sprake is van een lage solvabiliteit. Bij 7 besturen in het voortgezet onderwijs is zowel de liquiditeit als de solvabiliteit lager dan de signaleringswaarde. Dit is 2,4% van het totaal aantal besturen.

Rentabiliteit

Het verschil tussen de opbrengsten en de kosten is het resultaat. Als de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, is het resultaat negatief. Om te kunnen beoordelen of het resultaat relatief groot of klein is, neemt men de verhouding tussen het resultaat en de totale opbrengsten. Dit noemt men de rentabiliteit. Idealiter zijn de kosten en opbrengsten op langere termijn met elkaar in evenwicht en is de rentabiliteit gemiddeld ongeveer 0%.

De rentabiliteit van de gehele sector in 2011 is -0,9%. Sinds 2007 nam de rentabiliteit van de sector vo jaarlijks af. De rentabiliteit van 2011 laat echter een kleine stijging zien ten opzichte van 2010.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Rentabiliteit < 0%	74	25,3%	101	34,5%	116	39,5%	182	61,5%	164	55,4%
Rentabiliteit 0 – 5%	146	50,0%	138	47,1%	144	49,0%	100	33,8%	124	41,9%
Rentabiliteit > 5%	72	24,7%	54	18,4%	34	11,6%	14	4,7%	8	2,7%
Totaal*	292	100%	293	100%	294	100%	296	100%	296	100%

* Door afrondingsverschillen totaal niet altijd 100,0%

Ongeveer 55% van alle besturen in het voortgezet onderwijs had in 2011 een negatieve rentabiliteit. Deze besturen hadden in 2011 meer kosten dan opbrengsten. Dit is een verbetering ten opzichte van 2010, toen had nog ruim 61% van alle besturen een negatieve rentabiliteit. De gemiddelde rentabiliteit van deze groep is gelijk gebleven; -2,4%. Ongeveer 45% van de besturen had in 2011 een positieve rentabiliteit. Bij bijna 3% van alle besturen was de rentabiliteit zelfs meer dan 5%.

De gemiddelde baten van de groep besturen met een negatieve rentabiliteit zijn hoger dan het gemiddelde van de sector, deze besturen lijken op basis van de baten iets groter dan gemiddeld. De besturen met een positieve rentabiliteit lijken gemiddeld juist iets kleiner.

Van 2007 tot 2010 daalde de rentabiliteit van de sector jaarlijks. Ook groeide ieder jaar het aantal besturen met een negatieve rentabiliteit. Zoals hierboven beschreven was de rentabiliteit in 2011 minder negatief dan in 2010 en het aantal besturen met een negatieve rentabiliteit was lager.

4. Samenwerkingsverbanden

In het Financieel beeld 2011 zijn alle 249 bekostigde besturen opgenomen. De indeling van de besturen naar sectoren in deze rapportage komt overeen met de indeling zoals die door DUO wordt gehanteerd.

De balans per 31 december 2011

Het totaal van bezittingen en schulden wordt weergegeven op de balans. De linkerkant van de balans laat de bezittingen van de schoolbesturen zien, dit noemt men de activa. De rechterkant laat zien in welke mate de bezittingen met eigen vermogen of vreemd vermogen zijn gefinancierd, de passiva. Beide zijden van de balans moeten met elkaar in evenwicht zijn. In dit Financieel Beeld worden de beide kanten van de balans niet naast elkaar maar onder elkaar weergegeven.

Het balanstotaal van de samenwerkingsverbanden is in 2011 met 3% gestegen ten opzichte van 2010. Dit wil zeggen dat de totale bezittingen eind 2011 3% hoger zijn dan eind 2010. Sinds 2007 nam het balanstotaal jaarlijks toe, maar over 2011 het minst.

De grootste stijging in de activa deed zich voor in de vorderingen, deze zijn op korte termijn te ontvangen. De boekwaarde van de materiële vaste activa is net als voorgaande jaren gestegen. Het belang daarvan is echter nog steeds laag. Dit hangt samen met de aard van de samenwerkingsverbanden, die meestal gebruik maken van de faciliteiten van deelnemende besturen.

Aan de andere kant van de balans is een stijging van de kortlopende schulden zichtbaar. Dit zijn de schulden die de besturen binnen één jaar moeten betalen. Vanaf 2007 is sprake van een stijging van de kortlopende schulden. Doordat het eigen vermogen enigszins gedaald is, komt de verhouding tussen het eigen vermogen en het vreemd vermogen lager uit.

De staat van baten en lasten 2011

In de staat van baten en lasten nemen besturen de verschillende opbrengsten (baten) en kosten (lasten) op. Het verschil tussen de opbrengsten en kosten noemt men het resultaat. Het resultaat van de sector over 2011 is € 1 mln. negatief, wat wil zeggen dat de kosten van de besturen € 1 mln. hoger waren dan de opbrengsten in deze sector. Dit is circa 0,3 % van de totale opbrengsten.

Al vanaf 2007 is het resultaat gedaald, maar het resultaat over 2011 is voor het eerst negatief. In 2010 was het resultaat nog circa 3% positief.

De opbrengsten van de sector zijn in 2011 nog gestegen. De stijging van de opbrengsten is 3,4% van de totale opbrengsten. Het aandeel van de rijksbijdragen binnen de totale baten is net als in 2010 79%.

Ook de kosten van de besturen zijn in 2011 gestegen. Deze stijging komt zowel door de personeelskosten als de overige lasten.

Het saldo van de financiële baten en lasten is met € 2 mln. ook in 2011 positief. Dit saldo ligt sinds 2007 rond dit niveau.

De financiële kengetallen

De financiële positie van de sector en de individuele instellingen is uit te drukken in drie financiële kengetallen; solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit.

Solvabiliteit

De solvabiliteit laat zien welk deel van het totale vermogen bestaat uit eigen vermogen en voorzeningen. Met een waarde van 0,60 is de solvabiliteit van de besturen als geheel goed te

noemen. Dit wil zeggen dat 40% van het totale vermogen van de sector bestaat uit vreemd vermogen.

De signaleringswaarde voor de solvabiliteit is 0,20. Bij besturen met een solvabiliteit van of onder de 0,20 bestaat het totale vermogen voor minimaal 80% uit schulden. Deze besturen lopen mogelijk het risico op langere termijn niet meer aan hun betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. Ten opzichte van 2010 is het aantal besturen met een solvabiliteit beneden deze signaleringswaarde gestegen van 12 naar 20 besturen. Dat is 8% van alle besturen.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	22	8,9%	18	7,3%	13	5,2%	12	4,8%	20	8,0%
Boven de signaleringswaarde	224	91,1%	229	92,7%	235	94,8%	236	95,2%	229	92,0%
Totaal	246	100%	247	100%	248	100%	248	100%	249	100%

Om besturen met mogelijke continuïteitsrisico's eerder in beeld te krijgen, wordt de signaleringswaarde voor de solvabiliteit in 2013 waarschijnlijk bijgesteld naar 0,30. Op basis van de jaarrekeningen 2011 zouden dan 25 besturen op of onder de signaleringsgrens zitten.

De belangrijkste trend over de periode 2007 tot en met 2010 is een licht afnemende solvabiliteit van de gehele sector. Ook is er een gestage stijging van het aantal besturen met een solvabiliteit beneden de signaleringswaarde. Daarbij is ook de gemiddelde solvabiliteit van deze groep licht afgenomen.

Liquiditeit

De liquiditeit geeft de verhouding aan tussen het geld dat besturen op korte termijn (minder dan een jaar) beschikbaar hebben en wat ze op korte termijn moeten betalen. Besturen zouden op korte termijn genoeg geld beschikbaar moeten hebben om aan hun betalingsverplichtingen te voldoen. Besturen met een liquiditeit onder de signaleringswaarde van 0,50 kunnen mogelijk niet aan hun betalingsverplichtingen op korte termijn voldoen. Dat wil echter niet zeggen dat zij in betalingsproblemen verkeren. Dat hangt af van de mogelijkheden die een bestuur heeft om geld vrij te maken, bijvoorbeeld door bezittingen te verkopen of door roodstand op zijn betaalrekening. De specifieke financiële situatie van een bestuur bepaalt of de lage liquiditeit leidt tot een acuut financieel probleem.

De liquiditeit van de sector als geheel is eind 2011 met 2,45 goed te noemen. Wel is dit een daling ten opzichte van eind 2010, toen was de liquiditeit van de sector nog 2,55. De liquiditeit van alle besturen is hoger dan de ondergrens.

Aantal besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Onder de signaleringswaarde	0	0,0%	1	0,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Boven de signaleringswaarde	246	100,0%	246	99,6%	248	100,0%	248	100,0%	249	100,0%
Totaal	246	100%	247	100%	248	100%	248	100%	249	100%

Combinatie van solvabiliteit en liquiditeit

Besturen die in grote financiële problemen verkeren, kennen vaak een combinatie van een slechte liquiditeit en een slechte solvabiliteit. Een slechte liquiditeit wijst op mogelijke betalingsproblemen op korte termijn. Deze kunnen echter moeilijk worden opgelost met het aantrekken van vreemd vermogen, als tevens sprake is van een lage solvabiliteit. Dit is bij geen van de samenwerkingsverbanden het geval.

Rentabiliteit

Het verschil tussen de opbrengsten en de kosten is het resultaat. Als de kosten hoger zijn dan de opbrengsten, is het resultaat negatief. Om te kunnen beoordelen of het resultaat relatief groot of klein is, neemt men de verhouding tussen het resultaat en de totale opbrengsten. Dit noemt men de rentabiliteit.

De rentabiliteit van de gehele sector in 2011 is -0,3%. Dit is de eerste keer in vijf jaren dat de kosten van de gehele sector hoger waren dan de opbrengsten.

Aantal en percentage besturen per groep

	2007		2008		2009		2010		2011	
Rentabiliteit < 0%	45	18,3%	57	23,1%	75	30,2%	88	35,5%	115	46,2%
Rentabiliteit 0 - 5%	68	27,6%	72	29,1%	84	33,9%	90	36,3%	74	29,7%
Rentabiliteit > 5%	133	54,1%	118	47,8%	89	35,7%	70	28,2%	60	24,1%
Totaal*	246	100%	247	100%	248	100%	248	100%	249	100%

* Door afrondingsverschillen totaal niet altijd 100,0%

Ongeveer 46% van alle besturen had in 2011 een negatieve rentabiliteit. Deze besturen hadden in 2011 meer kosten dan opbrengsten. Dit is een verslechtering ten opzichte van 2010, toen had nog ruim 35% van alle besturen een negatieve rentabiliteit. Ook de gemiddelde rentabiliteit van deze groep is verslechterd; -8,0% in 2011, waar dit in 2010 nog -5,2% was. Ongeveer 54% van de besturen had in 2011 een positieve rentabiliteit, waarvan 24% met een rentabiliteit hoger dan 5%.

In 2011 is de rentabiliteit evenals in voorgaande jaren gedaald. Zoals hierboven beschreven was de rentabiliteit voor het eerst negatief. Ook het aantal besturen met een negatieve rentabiliteit groeide ieder jaar.

Bijlage 1 Financiële overzichten BO-SBO

Balans 2007-2011 BO-SBO

BALANS ultimo	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
1 Activa					
Vaste Activa					
1.1 Immateriële vaste activa	0	0	0	0	0
1.2 Materiële vaste activa	835	964	1.095	1.163	1.191
1.3 Financiële vaste activa	<u>555</u>	<u>514</u>	<u>490</u>	<u>484</u>	<u>445</u>
Totaal vaste activa	<u>1.390</u>	<u>1.478</u>	<u>1.585</u>	<u>1.647</u>	<u>1.636</u>
Vlottende activa					
1.4 Voorraden	0	0	1	2	0
1.5 Vorderingen	746	767	754	733	695
1.6 Effecten	54	82	69	74	60
1.7 Liquide middelen	<u>1.735</u>	<u>1.743</u>	<u>1.729</u>	<u>1.574</u>	<u>1.457</u>
Totaal vlottende activa	<u>2.535</u>	<u>2.592</u>	<u>2.553</u>	<u>2.383</u>	<u>2.212</u>
Totaal activa	<u>3.925</u>	<u>4.070</u>	<u>4.138</u>	<u>4.030</u>	<u>3.848</u>
2 Passiva					
2.1 Eigen Vermogen	2.389	2.338	2.308	2.389	2.279
2.2 Voorzieningen	531	616	623	404	389
2.3 Langlopende schulden	12	50	53	62	59
2.4 Kortlopende schulden	<u>1.000</u>	<u>1.066</u>	<u>1.154</u>	<u>1.175</u>	<u>1.121</u>
Totaal passiva	<u>3.932²</u>	<u>4.070</u>	<u>4.138</u>	<u>4.030</u>	<u>3.848</u>

² In 2007 waren activa en passiva door een eenmalige omissie niet in balans.

Materiële vaste activa BO-SBO

<u>Boekwaarde materiële vaste activa</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
Gebouwen, terreinen en in uitvoering	116	168	207	220	228
Inventaris en overige	719	796	888	943	963
Totaal materiële vaste activa	<u>835</u>	<u>964</u>	<u>1.095</u>	<u>1.163</u>	<u>1.191</u>

Staat van baten en lasten BO-SBO

STAAT VAN BATEN LASTEN	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
Baten					
3.1 Rijksbijdragen	7.034	7.329	7.740	7.726	7.678
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	268	284	280	283	272
3.3 College-, cursus-, les- en examengelden	0	0	0	0	0
3.4 Baten werk In opdracht van derden	1	0	1	1	1
3.5 Overige baten	<u>415</u>	<u>441</u>	<u>457</u>	<u>466</u>	<u>468</u>
<u>Totaal baten</u>	7.718	8.054	8.478	8.476	8.419
Lasten					
4.1 Personeelslasten	6.352	6.674	7.089	7.139	7.046
4.2 Afschrijvingen	146	162	178	188	195
4.3 Huisvestingslasten	525	493	571	567	563
4.4 Overige lasten	<u>642</u>	<u>763</u>	<u>760</u>	<u>762</u>	<u>758</u>
<u>Totaal lasten</u>	7.665	8.092	8.598	8.656	8.562
<u>Saldo baten en lasten</u>	53	-38	-120	-180	-143
HR Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0
5 Financiële baten en lasten	<u>71</u>	<u>58</u>	<u>86</u>	<u>54</u>	<u>40</u>
<u>Resultaat</u>	124	20	-34	-126	-103
6 Belastingen	0	0	0	0	0
7 Resultaat deelnemingen	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
<u>Resultaat na belastingen</u>	124	20	-34	-126	-103
8 Aandeel derden in resultaat	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
<u>Nettoresultaat</u>	124	20	-34	-126	-103
9 Buitengewoon resultaat	<u>19</u>	<u>1</u>	<u>4</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
<u>Totaal resultaat</u>	<u>143</u>	<u>21</u>	<u>-30</u>	<u>-126</u>	<u>-103</u>

Bijlage 2 Financiële overzichten expertisecentra

2.2 Balans EC

Balans ultimo	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
In € mln.					
1 Activa					
Vaste Activa					
1.1 Immateriële vaste activa	0	0	0	0	0
1.2 Materiële vaste activa	93	106	102	117	128
1.3 Financiële vaste activa	24	19	21	20	16
Totaal vaste activa	<u>117</u>	<u>125</u>	<u>123</u>	<u>137</u>	<u>144</u>
Vlottende activa					
1.4 Voorraden	0	0	0	0	0
1.5 Vorderingen	109	124	128	126	119
1.6 Effecten	1	2	1	1	2
1.7 Liquide middelen	236	249	256	257	260
Totaal vlottende activa	<u>346</u>	<u>375</u>	<u>385</u>	<u>384</u>	<u>381</u>
Totaal activa	<u>463</u>	<u>500</u>	<u>508</u>	<u>521</u>	<u>525</u>
2 Passiva					
2.1 Eigen Vermogen	256	268	267	293	297
2.2 Voorzieningen	54	66	66	42	49
2.3 Langlopende schulden	13	15	10	10	9
2.4 Kortlopende schulden	140	151	165	176	170
Totaal passiva	<u>463</u>	<u>500</u>	<u>508</u>	<u>521</u>	<u>525</u>

Materiële vaste activa EC

<u>Boekwaarde materiële vaste activa</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
Gebouwen, terreinen en in uitvoering	23	37	32	42	51
Inventaris en overige	70	69	71	75	77
Totaal materiële vaste activa	<u>93</u>	<u>106</u>	<u>103</u>	<u>117</u>	<u>128</u>

Staat van baten en lasten EC

STAAT VAN BATEN LASTEN	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
In € mln.					
Baten					
3.1 Rijksbijdragen	867	948	1.035	1.076	1.085
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	24	26	33	31	24
3.3 College-, cursus-, les- en examengelden	0	1	1	0	0
3.4 Baten werk in opdracht van derden	5	5	9	6	8
3.5 Overige baten	<u>83</u>	<u>91</u>	<u>55</u>	<u>57</u>	<u>60</u>
Totaal baten	979	1.071	1.133	1.170	1.177
Lasten					
4.1 Personeelslasten	801	894	959	986	989
4.2 Afschrijvingen	13	16	16	17	19
4.3 Huisvestingslasten	51	54	60	60	58
4.4 Overige lasten	<u>82</u>	<u>91</u>	<u>98</u>	<u>111</u>	<u>115</u>
Totaal lasten	947	1.055	1.133	1.174	1.181
Saldo baten en lasten	32	16	0	-4	-4
HR Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0
5 Financiële baten en lasten	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>5</u>	<u>5</u>
Resultaat	39	24	9	1	1
6 Belastingen	0	0	0	0	0
7 Resultaat deelnemingen	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Resultaat na belastingen	39	24	9	1	1
8 Aandeel derden in resultaat	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Nettoresultaat	39	24	9	1	1
9 Buitengewoon resultaat	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Totaal resultaat	<u><u>39</u></u>	<u><u>24</u></u>	<u><u>9</u></u>	<u><u>1</u></u>	<u><u>1</u></u>

Bijlage 3 Financiële overzichten voortgezet onderwijs

Balans VO

BALANSEN ULTIMO	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
In € mln.					
1 Activa					
Vaste Activa					
1.1 Immateriële vaste activa	1	4	3	2	2
1.2 Materiële vaste activa	1.571	1.718	1.882	1.985	2.111
1.3 Financiële vaste activa	<u>459</u>	<u>396</u>	<u>378</u>	<u>319</u>	<u>254</u>
Totaal vaste activa	<u>2.031</u>	<u>2.118</u>	<u>2.263</u>	<u>2.306</u>	<u>2.367</u>
Vlottende activa					
1.4 Voorraden	17	14	18	19	18
1.5 Vorderingen	475	433	413	319	311
1.6 Effecten	40	77	67	65	51
1.7 Liquide middelen	<u>1.232</u>	<u>1.257</u>	<u>1.242</u>	<u>1.185</u>	<u>1.060</u>
Totaal vlottende activa	<u>1.764</u>	<u>1.781</u>	<u>1.740</u>	<u>1.588</u>	<u>1.440</u>
Totaal activa	<u>3.795</u>	<u>3.899</u>	<u>4.003</u>	<u>3.894</u>	<u>3.807</u>
2 Passiva					
2.1 Eigen Vermogen	1.856	1.701	1.709	1.708	1.654
2.2 Voorzieningen	642	619	661	486	476
2.3 Langlopende schulden	196	297	314	319	349
2.4 Kortlopende schulden	<u>1.101</u>	<u>1.282</u>	<u>1.319</u>	<u>1.381</u>	<u>1.328</u>
Totaal passiva	<u>3.795</u>	<u>3.899</u>	<u>4.003</u>	<u>3.894</u>	<u>3.807</u>

Boekwaarde materiële vaste activa VO

Boekwaarde materiële vaste activa

	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
Gebouwen, terreinen en In uitvoering	888	1040	1156	1225	1338
Inventaris en overige	<u>683</u>	<u>678</u>	<u>726</u>	<u>760</u>	<u>773</u>
Totaal materiële vaste activa	<u>1571</u>	<u>1718</u>	<u>1882</u>	<u>1985</u>	<u>2111</u>

Staat van baten en lasten VO

STAAT VAN BATEN LASTEN	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
In € mln.					
Baten					
3.1 Rijksbijdragen	5.645	5.889	6.457	6.642	6.680
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	115	127	137	165	147
3.3 College-, cursus-, les- en examengelden	3	18	12	9	10
3.4 Baten werk in opdracht van derden	16	12	16	29	37
3.5 Overige baten	<u>413</u>	<u>445</u>	<u>415</u>	<u>394</u>	<u>385</u>
Totaal baten	6.192	6.491	7.037	7.239	7.259
Lasten					
4.1 Personeelslasten	4.817	5.085	5.470	5.685	5.748
4.2 Afschrijvingen	191	219	231	245	239
4.3 Huisvestingslasten	473	439	505	522	487
4.4 Overige lasten	<u>665</u>	<u>723</u>	<u>855</u>	<u>884</u>	<u>867</u>
Totaal lasten	6.146	6.466	7.061	7.336	7.341
Saldo baten en lasten	46	25	-24	-97	-82
HR Gerealiseerde herwaardering					
	0	0	0	0	0
5 Financiële baten en lasten					
	<u>47</u>	<u>38</u>	<u>48</u>	<u>23</u>	<u>16</u>
Resultaat	93	63	24	-74	-66
6 Belastingen					
	0	0	0	0	0
7 Resultaat deelnemingen					
	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Resultaat na belastingen	93	63	24	-74	-66
8 Aandeel derden in resultaat					
	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Nettoresultaat	93	63	24	-74	-66
9 Buitengewoon resultaat					
	<u>2</u>	<u>-1</u>	<u>6</u>	<u>-1</u>	<u>0</u>
Totaal resultaat	<u>95</u>	<u>62</u>	<u>30</u>	<u>-75</u>	<u>-66</u>

Bijlage 4 Financiële overzichten SWV

Balans SWV

Balans ultimo	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
In € mln.					
1 Activa					
Vaste Activa					
1.1 Immateriële vaste activa	0	0	0	0	0
1.2 Materiële vaste activa	2	2	3	4	5
1.3 Financiële vaste activa	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>1</u>
Totaal vaste activa	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>6</u>
Vlottende activa					
1.4 Voorraden	0	0	0	0	0
1.5 Vorderingen	15	20	23	24	29
1.6 Effecten	0	0	0	0	0
1.7 Liquide middelen	<u>108</u>	<u>125</u>	<u>135</u>	<u>154</u>	<u>155</u>
Totaal vlottende activa	<u>123</u>	<u>145</u>	<u>158</u>	<u>178</u>	<u>184</u>
Totaal activa	<u>127</u>	<u>149</u>	<u>163</u>	<u>184</u>	<u>190</u>
2 Passiva					
2.1 Eigen Vermogen	78	94	102	113	112
2.2 Voorzieningen	1	1	3	1	2
2.3 Langlopende schulden	0	0	0	0	1
2.4 Kortlopende schulden	<u>48</u>	<u>54</u>	<u>58</u>	<u>70</u>	<u>75</u>
Totaal passiva	<u>127</u>	<u>149</u>	<u>163</u>	<u>184</u>	<u>190</u>

Materiële vaste activa SWV

Boekwaarde materiële vaste activa

	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
Gebouwen, terreinen en in uitvoering	-	-	-	1	2
Inventaris en overige	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>3</u>	<u>3</u>
Totaal materiële vaste activa	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>

Staat van baten en lasten SWV

STAAT VAN BATEN LASTEN	2007	2008	2009	2010	2011
In € mln.					
Baten					
3.1 Rijksbijdragen	228	241	251	264	274
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	4	6	8	9	9
3.3 College-, cursus-, les- en examengelden	0	0	0	0	0
3.4 Baten werk in opdracht van derden	0	1	1	1	0
3.5 Overige baten	32	40	52	62	65
Totaal baten	264	288	312	336	348
Lasten					
4.1 Personeelslasten	110	129	156	175	184
4.2 Afschrijvingen	0	0	1	1	1
4.3 Huisvestingslasten	2	2	3	3	4
4.4 Overige lasten	138	144	146	150	162
Totaal lasten	250	275	306	329	351
Saldo baten en lasten	14	13	6	7	-3
HR Gerealiseerde herwaardering	0	0	0	0	0
5 Financiële baten en lasten	2	3	2	2	2
Resultaat	16	16	8	9	-1
6 Belastingen	0	0	0	0	0
7 Resultaat deelnemingen	0	0	0	0	0
Resultaat na belastingen	16	16	8	9	-1
8 Aandeel derden in resultaat	0	0	0	0	0
Nettoresultaat	16	16	8	9	-1
9 Buitengewoon resultaat	0	0	0	0	0
Totaal resultaat	16	16	8	9	-1

